

ընթացքին ։ Եւ մէկիկ մէկիկ , իրողութիւններ թուելով , ցուցուցած էի սխալները , եւ անոնց հետեւանքները ։ Պ. Չերազ ներատուութեան չ'առնիր զանոնք , կը շատանայ հրատարակելով Օտուանի մէկ նամակը որ Ներսէսը կ'աստուածացէ , որպէս թէ Ներսէսը սխալին գործակից եղող անձը հիպոքրիտ փաստ մը ըլլար Ներսէսը քննադատողներուն դէմ ։

Պ. Չերազ կը կարծէ թէ Պերլինի 61րդ յօդուածը Սան-Սթեֆանոյի 16րդ յօդուածէն աւելի արժէք ունէր . այդ մասին պիտի գրեմ վերստին , հիմա սաչափը ըսեմ որ այդ հրաշագործ 61րդ յօդուածը չկրցաւ 200,000 հայեր կորուստէ ազատել . . .

Պ. Չերազ կը յայտարարէ թէ Պերլին գացող հայ պատգամաւորները անխափաստ բան մը ըսածն չեն Ռուսիոյ մասին . կը զարմանամ որ Պ. Չերազ կը յամառի հերքել բան մը զոր աւելն ոք գիտէ այսօր եւ որուն դրական ազացոյցները պիտի տամ ընդհուպ . եւ Պ. Չերազ ոչինչ կ'ընէ յօդուածիս ամենէն կարեւոր կէտին վրայ , այն է թէ Պերլինի պատգամաւորները , անգիտակցաբար , Թուրքին կամքը կատարած եղան . արդ՝ ա՜նա բարձրորէն ձեռնհաս անձ մը , Պ. Պէռսոն , որ արդէն այդ գաղափարը երկը տարի առաջ յայտնած էր իր Սուրբաբնիկ երդախաղանքները գրքին մէջ (1) , այսօր իմ կարծիքը կը չեղծէ իր նամակով որ այս թուով կը հրատարակուի ։

Պ. Չերազ կը շարունակէ մեծ քաղաքագէտի տեղ զննել Ներսէսը , որ հաշուետուութեան ժողովին օրը «ճամբայ ելէ՛ք դէպի Հայաստան» կը գոչէր ժողովականներուն , առանց զուշակել կարենալու . թէ իր ճառէն շարքաք մը յետոյ Եղիա Տոտեսեան պիտի ձերբակալուէր եւ պիտի սկսէին սեղմունքներն ու հալածանքները . . .

Փոխանակ մեղադրեցու ինձի որ չեմ անուանած երկու անձեր որոնց ակնարկած եմ յօդուածիս մէջ , Պ. Չերազ աւելի խոնձ ու խղճամիտ վարմունք մը ունեցած կ'ըլլար եթէ ինքն ալ տեսակ մը անուաններ այս առիթով հրապարակելէ զգուշանար ։

Վերջապէս , չեմ կրնար չդիտել որ Պ. Չերազ , — այն վայրկեանին իսկ ուր կը կարծէ ուրիշներուն քով տեսնել ծայրայեղ հանդակատարութիւն աշխարհի անձի մը համար որ պէտք չունէր չղոյնքորթուելու եւ որ չղոյնքորթները կ'ատէր , — ինքը կը ձգտի , նոյն իսկ դադաղին

առջեւ Հայերէն չ'հասկցուած այդ Հայուն , մշտնջենաւորել անարգար եւ ապաշորո՛ր անտարբերութիւնը զոր հայ ազգը ցուցուց այդ մարդուն կեանքին ամենէն հայակալան , ամենէն ցեղեցիկ ձեռնարկին հանդէպ . Պ. Չերազ լի յիշատակէր , Նուպարի կենսագրութեան մէջ , անոր հայական ծրագիրը . եւ սակայն պա՛րտք մըն էր որ , գոնէ այս հանդիսաւոր պարագային մէջ , Պ. Չերազ հրապարակաւ խոստովանէր ինչ որ մինչեւ հիմա ծածուկ պահած էր . Այնիւռե քաջ բան մըն է սխալը խոստովանիլ գիտնալ . Պ. Չերազ որ , չեմ գիտեր ի՜նչ իրաւունքով , կ'երեւակայէ թէ ես նախատած եմ (!) Ներսէսի յիշատակը , ճշմարտապէս կը վիրաւորէ Նուպար փաշային յիշատակը՝ իր լուսթիւմըրը զգացնելով թէ Ներսէս աղէկ ըրաւ անոր միջամտութենէն չօգտուելով ։

Ան այժմ այսչափ Պիտի դառնամ այս խնդրոյն երբ Պ. Չերազ աւարտէ իր պատասխանը ։ Չեմ սիրեր վիճաբանիլ . բայց այս խնդիրը , ամէն անձնականութենէ վեր , ազգային կենսական կարեւորութիւն ունի , եւ օգտակար է որ լուսաբանուի . Պ. Չերազ ամբողջ անցեալ չըլլան մը կը ներկայացնէ . անոր խօսքը նշանակութիւն ունի . եւ զո՞ն եմ որ զի՛նքը մղեցի բացատրութիւն տալու . իր բաժաներէն սիրով պիտի քաղեմ ինչ որ գտնեմ ճիշդ . բայց կը փափաքեմ որ կարենայի համոզել զինքը թէ Նուիրազորեւած սըխալին յարգանքը շնատակար յարգանք մըն է , եւ թէ պէտք չ'ըլլալ այն անձերէն «որ ոչինչ կը սորվին եւ ոչինչ կը մոռնան» ։

Ա. 2..

«ԱՆԱՋԻՏ»Ը ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄԼՈՅՆ ՄԷՋ

Պոստինն , Պ. Խորէն Անդրեանսն , որ անգլիերէն սերուն բանաստեղծութիւններ տուած է ամերիկեան Յերթրու , մեզի կ'իմացնէ Յէ տեղական լրագրի մը մէջ հրատարակած է Թարգ՝ մանուկները Մեր-Երօ «Եշխորդի»ին , Բաշտանի «Յեղին Ճայն»ին եւ Փափագանի «Ինչո՛ւմ էր ոյժը»ին , որոնք «Անաճիտ»ի առաջին Պոստին մէջ երեւցան ։

«Իմանիմէ Նուզիշ» հանգէսին յուշարարի Սիւր կը պարտահակ գեղեցիկ նորակա մը . «Ուրուականը» տիպոսով , մեր աշխատակից Օր. Զապիլ Յովհաննեսեանն ։

Le Gérant : Georges WALINE

12-98 3227. — Paris. Typ. Moitte Père et Fils, rue Amelot, 64.

(1) Վ. ՊԵՐՍՈՆ. — «Սուլթանին քաղաքականութիւնը» , էջ 146